

TRYGGE SAMFUNN



Totalforsvaret – å forberede seg

NORSK TOTALFORSVARSFORUM (NTF)

Leder

- å forberede seg

Fredag 5. april fremla Støre-regjeringen sin langtidsplan for forsvarssektoren: «Forsvarsløftet – for Norges trygghet» og der regjeringen innledningsvis fastslår det dystre bakteppet: «Vi er ikke tilstrekkelig rustet for den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen vi står overfor.»

Når det gjelder totalforsvaret, forteller planen følgende: «Totalforsvaret skal fungere i fred, krise og krig. For å fungere i krig, er det avgjørende at mekanismene forberedes i fred, gjennom planlegging, trening og øving. Dette styrker også samfunnets totale motstandskraft og utholdenhet, og reduserer sårbarheten mot sammensatte trusler.»

NTF, som en brobygger mellom den sivile og militære delen av totalforsvaret, retter i denne utgaven av «Trygge samfunn» søke-lyset mot henholdsvis totalfor-

svarets **utvikling og kompetansebygging**; sistnevnte også på det individuelle plan i tillegg til det organisatoriske. Og sist, men ikke minst: samvirke i praksis, der reportasjen «Et godt samvirke» forteller om hvordan nødetatene, kommunen og industrivernet i Hammerfest forbereder seg; kort og godt oppskriften på et godt samarbeid i det daglige.

Av øvrig innhold kan nevnes øvelse Trident Juncture i 2018 og hvordan denne ble en katalysator for totalforsvarets utvikling. Og vår finske nabo har – med landets historiske erfaringer langt fremme i bevisstheten – bygd opp ett av verdens mest robuste beredskapssystemer over tiår.

Hvorfor var årets vinterøvelse Nordic Response i nord så viktig? Hva gjør kommunene for å beskytte sine innbyggere? Og hvordan kan den enkelte selv øke sin

mentale motstandskraft? Nød- og beredskapsetatene og frivillige aktører kan gjennom felles utdanning stå bedre rustet til å løse kriser sammen; på hvilken måte? Tverrfaglig forskning blir viktig for totalforsvarets møte med fremtidige utfordringer. Og et norsk mediekonsern tester jevnlig sin egen tekniske beredskap, for å forebygge uønskede hendelser; for å være best mulig forberedt!

PS! Samfunnssikkerhetsprisen 2023 går til totalberedskapskommisjonen for å ha levert en rapport som gir et godt grunnlag for å ruste Norge i møtet med en usikker fremtid. Fredag 5. april overrakte justis- og beredskapsminister Emilie Enger Mehl prisen, på vegne av juryen, til Harald Sunde, leder av totalberedskapskommisjonen. NTF gratulerer!



Ola K. Christensen

TRYGGE SAMFUNN



Totalforsvaret
– å forberede seg

NORSK TOTALFORSVARSFORUM (NTF)

Temamagasin nr. 1/2024

Redaksjonen avsluttet 5. april

Utgiver

Norsk TotalforsvarsForum

Styreleder:

Kåre-Ludwig Jørgensen

Daglig leder: Hanne G. Garder

www.totalforsvar.no

Epost: post@totalforsvar.no

Telefon: 404 08 168

NTF

er et forsvarsrelatert samarbeids- og interesseforum for organisasjoner og enkeltpersoner som er opptatt av samfunnssikkerhet og

beredskap. Forumet er landsdekkende og partipolitisk uavhengig.

Redaktør

Ola K. Christensen

E-post:

olachristensen@yahoo.com

Telefon: 474 83 703

Grafisk produksjon

Design/layout: Magnolia design as

Trykk: Fladby as

Forsidefoto

Foto: «Senter for beredskap og samvirke – NORDLAB»
Senter for beredskap og samvirke ved Nord universitet i Bodø bidrar

inn i en rekke utdanninger rettet mot personer som jobber med beredskap i offentlig, privat og frivillig sektor. Øvings- og simulatorlaboratoriet NORDLAB (bildet) er navet i senteret og gjennomfører øvelser, forskning og undervisning for både studenter og beredskapsaktører.

Regjeringens «Langtidsplan for forskning og høyere utdanning» (Meld. St. 5 2022-2023) peker på samfunnssikkerhet og beredskap som ett av seks tematisk prioriterte områder, og flere universiteter og høgskoler tilbyr bachelor, master og høyere innen fagfeltet.



ET GODT SAMVIRKE

Under pandemien etablerte nødetatene, kommunen og industrivernet i Hammerfest et samvirkeforum. Forumet treffes både formelt og uformelt for å bli kjent, fordi beredskap er lokalt.

Av: Kjell Buer Berntzen og Elizabeth Kvie Lundevall / Næringslivets sikkerhetsorganisasjon (NSO)



Fra venstre: beredskapskoordinator Svein Tore Kristoffersen i Hammerfest kommune, varabranssjef Frank-Rune Ellingsen i Hammerfest brann- og redningstjeneste, brannsjef Arne Myrseth, overingeniør beredskap Øystein Krüger i Equinor Hammerfest LNG, seksjonsleder Asgeir Aule ved Hammerfest politistasjon, stasjonsleder ambulanse Jon Are Aslaksen ved Hammerfest sykehus - Finnmarkssykehuset og tidligere leder drift Equinor Hammerfest LNG Thomas Mannes.

FOTO: Rino Engdal



« Vi ble kjent med hele kommunen og alle sektorene som ledet de ulike delene av pandemien. Og det er kjempeviktig! For alle ulykker skjer i en kommune.»

– Pandemien gjorde at vi ble kjent med nødetatene i byen. Vi ble godt kjent med oljeselskapene også under pandemien, og det har vi fortsatt med. I 2020 hadde vi ukentlig møter, så gikk vi over til månedlige møter. Halve befolkningen i Hammerfest var satt ut av spill. Det var nesten ingen som var friske. Det å opprettholde en beredskap i en by som dette var utrolig krevende. På

det verste hadde vi fire til fem møter i løpet av en uke og to møter på én dag i beredskapsledelsen, sier Svein Tore Kristoffersen, som er beredskapskoordinator i Hammerfest kommune.

Han understreker at Equinor Hammerfest LNG og blålysetatene har samarbeidet lenge, men administrasjonen i kommunen har kommet til som følge av pandemien.

Flinke i å være uenige

– Det er veldig lett å være flink og være enig. Men vi kan ta tak i ting som er vanskelige på en ryddig og profesjonell måte og komme oss videre. Det tror jeg skyldes at vi kjenner hverandre. Vi vet alle hvem hverandre er, vi treffer hverandre i forskjellige settinger og har en grunnleggende tillit til hverandre, selv om vi kan være uenige, sier



brannsjef ved Hammerfest brannvesen Arne Myrseth.

Politiet kjenner industriobjektet

– Vi er en liten by og det bærer samarbeidet mellom oss preg av. Det er sterke personligheter hos oss alle i samvirkeforumet og de øvrige etatene. Vi vet hvem vi skal ringe dersom det er behov for å avklare

noe eller spørre om de øvrige etatene har råd eller ønsker å bidra inn, sier seksjonsleder ved Hammerfest politistasjon Asgeir Aule.

Politiet ble invitert av kommunen til å delta fast inn i beredskapsledelsen under pandemien.

– Vi ble kjent med hele kommunen og alle sektorene som ledet de ulike delene av pandemien. Og det er kjempeviktig! For alle ulykker

Denne byen har greid det. Hammerfest sentrum til høyre og Melkøya med Equinors anlegg til venstre.

FOTO: Rino Engdal



skjer i en kommune. Innslagspunktet er at vi har veldig god kjennskap til hverandre. Som politi må vi bare ta innover oss at vi har et stort industriobjekt som er underlagt storulykkeforskriften. Den kan ikke vi velge bort. Som stabssjefen min sier: «Det er ditt anlegg. Det er ditt ansvar. Du må kjenne anlegget», sier Aule.

Et samvirke går begge veier – Det er utrolig viktig for oss å ha assistanse fra nødetatene dersom noe skjer hos oss. Du kan ikke ta folk nærmest fra gata og sende de inn i et svært gassanlegg som er meget komplisert og ikke skjønne de risikoene som ligger der. Her er det veldig stor nærhet til byen. Nødetatene ser det som skjer ute hos oss. De kjenner risikoområdene, sier Thomas Mannes.

Mannes var leder drift ved Equinor Hammerfest LNG frem til november 2022, da han begynte i ny jobb ved Equinor på Kårstø prosessanlegg i Rogaland. Han tok med seg erfaringene fra Hammerfest til Kårstø. Et samvirke går ikke bare to veier, men mange veier mellom brann, helse, politi, kommunen og virksomheten, understreker han.

– Vi må bruke et språk som alle forstår. Det å klare å formidle budskapet vårt slik at alle har det sam-

me bildet er viktig. I og med at vi har en stor organisasjon og industrivern på Melkøya, er vi også i stand til å hjelpe andre veien. Skal vi få til en samhandling, altså et samvirke, så kan det ikke gå én vei. Det må handles på tvers, sier Mannes.

Bli kjent i forkant

Overingeniør beredskap ved Equinor Hammerfest LNG, Øystein Krüger, mener samvirke starter tidlig og lenge før en hendelse eventuelt måtte oppstå.

– Man må begynne samvirke på planstadiet. Man må kjenne hverandres styrker og svakheter og hvilke kapasiteter man har og hvordan kan man gjensidig utnytte dem. Vi

er et komplisert prosessanlegg som ligger nært byen og det gir oss også et ansvar. Det smarte er å starte et samvirke lenge før en hendelse oppstår. Kjenner du ansiktet til en person så jobber man langt enklere sammen under en hendelse, sier Krüger.

Aule er enig med Krüger i at å kjenne hverandres kapasiteter er viktig.

– Det betyr å kjenne til hva slags kapasiteter og utstyr som er på Melkøya og hva vi kan benytte oss av når vi har behov for det. Vi har hatt en ganske stor utskifting av folk i politiet og vi har fått tilført nye stillinger. Det er viktig at de kjenner til anlegget der ute. Da er det bare å

ta en telefon til Øystein. Han var nylig på politistasjonen og hadde en gjennomgang med våre ordinære mannskaper og en del spesialmannskaper som vi hadde på øvelser her i Hammerfest. De fikk en introduksjon på hva slags anlegg Melkøya er. «Hva må dere vite?» «Hvor skal dere være, og hvor skal dere ikke være?» Det gjentar vi gang på gang på gang, for det er et spesielt anlegg å rykke ut til, understreker Aule.

Ideen til introduksjonsprogrammet for politiet fikk Krüger gjennom samvirkeforumet.

– Fordelen med samvirkeforumet er at vi kan gjerne sette opp en agenda, men vi har også litt løs tale. Vi kan, som brannsjef Arne sier, være



faglig enige og faglig uenige, og så finner vi løsninger som gagnar alle. Vil nødetatene ha en introduksjon til Melkøya så lager vi selvsagt det. Politi og brannvesen har gitt tilbake til oss når de har vært med på øvelser hos oss, og de har gitt oss gode tilbakemeldinger og sagt hvilke forventninger de har til oss som industrivern, sier Krüger.

Langsiktig planlegging får alle med

Stasjonsleder for ambulansetjenesten ved Hammerfest sykehus - Finnmarkssykehuset, Jon Are Aslaksen, mener det kan være vanskelig å sette av tilstrekkelig tid til planlegging.

– I spesielle hendelser er det lett

å se hva behovet er og at vi må handle umiddelbart, men å planlegge fremover kan være vanskelig når det gjelder å sette av tid, penger og personell. Men når vi vet om at det er øvelser et halvt år i forveien hos Equinor med brann og politi, vil vi forsøke å planlegge for å være med, sier Aslaksen.

Han legger til at ambulansetjenesten har fordeler av å kjenne Equinor-anlegget, fordi det er komplekst. Han understreker at det er viktig for helse å være med i samvirkeforumet, og at han ønsker at de kan delta langt mer aktivt i forumet.

Krüger mener de kan bli bedre på å samkjøre øvelser.

– Vi kjører seks øvelser hver vår

for hvert av skiftene. Hver øvelse varer litt over en halv dag. Det å informere om kommende aktiviteter er noe vi kan bruke forumet til. Kan vi øve sammen eller er det ting hos nødetatene som kan være interessante for oss hvis vi kan hekte oss på, sier Krüger.

Øvelser for alle

Krüger sier samvirkeforumet diskuterer hva Equinor og nødetatene har planmessig behov å øve.

– Når vi setter opp øvelser er det viktig at vi har mål som er relevant for alle. Har vi mål som er relevante for bare én aktør så er det lett å prioritere det bort og tungt å være delaktige. Vi må se at dette er et mål

Equinor Hammerfest LNG.

FOTO: Helge Hansen/Equinor



som jevnt over treffer alle sammen, sier Krüger.

Aule i politiet mener fordelene med forumet er å få presentert en plan for hva som skjer fremover hos de andre aktørene.

– Vi har mange hendelsesstyrte oppdrag. Men med forumet får vi forutsetningene for å bake det inn i turnus slik at vi kan sette av tid til de seks øvelsene Equinor har hver vår og sette av nok folk til å kunne håndtere eventuelt både øvelser og situasjoner som kan skje, sier Aule.

Krüger informerer om datoene for Equinors øvelser mange måneder i forveien til nødetatene i samvirkeforumet.

– Øvelsene er fastsatt i skiftplanen. Straks skiftplanen vår for neste år vedtas, gir vi beskjed. Vi kan formidle dato for øvelsene allerede ett år i forveien, sier Krüger.

Viktige fredagsvafler

Det er viktig å få til dialog også på mannskapsnivå; ikke bare på ledernivå, presiserer Myrseth i brannvesenet.

– Samvirkeforumet er et lederforum, men vi har et annet forum der mannskapene treffes, og det er fredagsvafler. Ambulansesjåførene og politikonstablene som sitter på vakt kommer gjerne opp til oss på fredager og spiser vafler og drikker kaffe. Kollega Rune Ellingsen, vara-brannsjefen, og jeg er glad i vafler og jeg ser at den dialogen vi har fått til på mannskapsnivå med politiet og ambulansen er mye bedre på den uoffisielle plan. Det er utrolig lærerikt og det er gratis, sier Myrseth.

Aule forteller at politiet også stikker innom kontrollrommet på Melkøya, og at det er noe politiet setter enormt stor pris på. Krüger sier at hvis brannvesenet kommer på besøk, tar de seg gjerne en tur ut

i anlegget med skiftleder.

– At de operative som skal møte oss på hendelser møter oss utenom hendelsene er gull verdt. Den relasjonsbyggingen er verdt så mye. Når de operative er innom «bare» for å hilse på, blir dette tatt meget godt imot hos oss, understreker Krüger.

– Det er helt bevisst. Når vi får nye folk, skal de ut å treffe de andre nødetatene. Melkøya har vært veldig flinke til å legge til rette. Når du ser isolert på Melkøya så er det jo et stort og ruvende anlegg med stengte porter og du kommer ikke inn der. Men når terskelen for å komme inn der er så lav for oss, ja da er det bare å kjøre ut dit når som helst. Hvem som helst av oss kan snakke med øverste myndighet som sitter i kontrollrommet, og det gir en del signaler om at vi er veldig tett på hverandre, sier Aule.

Han informerer om at innsatsledere og fagleder industrivern kan også være med i samvirkeforumet.

Starten på et totalforsvar

Kristoffersen mener flere kan hente inspirasjon fra Hammerfest-samarbeidet.

– Kan totalforsvarskommissjonen se til Hammerfest-samarbeidet og de horisontale linjene vi har skapt? Dette er jo starten på et godt totalforsvar. Vi kjenner hverandre og ressursene hver av oss har. Det er mye lettere når du skal planlegge for hendelser at du kjenner alle. Det er så mye lettere å ta en telefon og spørre, sier Kristoffersen. Kommunikasjon er grunnlaget for suksess, understreker Kristoffersen.

– Det er betryggende å ha en god kommunikasjon, for har du det kan du bygge opp et samvirke, og da kan du vinne mye mer enn når du står alene, uttaler Kristoffersen.

Samvirke handler om å gjøre hver-

andre gode. Samvirke handler om å utnytte ressursene på en forsvarlig, effektiv og hensiktsmessig måte.

Industrivernets bistandsplikt

Krüger i Equinor trekker fram bistandsplikten som står i forskrift om industrivern.

– Gjennom industrivernforskriften har vi en bistandsplikt så sant det ikke går på bekostning av vår egen sikkerhet og beredskap. Vi har et samfunnsansvar og bidrar der vi kan. Det er helt avgjørende at vi i industrivernet kan risikopotensialet i anlegget til fingerspissene våre og vet hvilke mengder energi som omgås. Det er ikke gitt at nødetatene kan dette, og da er det vår oppgave å spille nødetatene gode til å forstå det konsekvenspotensiale de står overfor og har vi akseptabelt risikonivå når de skal gå i innsats, sier Krüger.

Kommunikasjonsrådgiver ved Hammerfest LNG, Silje Grytbakk, er stolt over samarbeidet de har fått til i Hammerfest.

– Jeg blir oppriktig stolt av tonen som er mellom alle aktørene i gruppen. Måten vi diskuterer med hverandre i møtene våre og måten vi samarbeider på. Jeg blir stolt av oss, av Equinor og samvirke vi har i lag, sier Grytbakk.

Alle i gruppen anerkjenner at de har et gjensidig behov for hverandre, og de anerkjenner hverandres kompetanse.

– Det er et felles ansvar vi har med beredskapen i kommunen, og alle er villig til å strekke seg litt lenger. Vi må snakke med hverandre, med den kommunale beredskapsledelsen, med resten av nødetatene og industrivernet. Beredskap er lokalt, og da må vi gjøre vårt for at ressursene finner hverandre i Hammerfest, avslutter Asgeir Aule i politiet.



DET NYE TOTALFORSVARET

« Etter å ha vært en sentral del av det norske forsvarskonseptet under hele den kalde krigen gikk totalforsvaret nærmest i glemmeboken i 20 år. Men tidlig på 2000-tallet begynte man så smått å snakke om en modernisering av det norske totalforsvaret.»

REDAKTØR PER M. NORHEIM-MARTINSEN

I 2019 lanserte Forsvarets høyskole DET NYE TOTALFORSVARET, der åtte forfattere belyser ulike problemstillinger rundt totalforsvarets utvikling.



Tanken om et totalforsvar i moderne norsk forstand hadde sitt opphav i europeiske og særlig britiske erfaringer fra første verdenskrig; en tanke de norske eksilmiljøene i Storbritannia og i Sverige under andre verdenskrig lot seg inspirere av og som ble en bærebjelke, da det norske samfunnet skulle gjenreises og ikke minst det militære forsvaret utformes.

I boken **DET NYE TOTALFORSVARET** karakteriserer Magnus Håkenstad totalforsvaret under den kalde krigen som en «*væpnet dugnad*» under parolen «*alle skal med*». For i midten av 1980-årene hadde i overkant av én fjerdedel av befolkningen – det vil si over én million

mennesker – en rolle i forskjellige ordninger på militær side og på sivil side. Fellesnevneren var en forhåndsplanlagt mobilisering på kortest mulig varsel og strengt regulert av etterkrigstidens omfattende beredskapslover, rekvisisjonslover og fullmaktslover.

Den militære søylen i totalforsvaret bestod av opp mot 400 000 militært grunnutdannede reservister, som en del av verneplikten, og de utgjorde den operative hovedstyrken i krigsorganisasjonen for territorielt forsvar av fedrelandet.

Også privateid materiell kunne



På midten av 1980-tallet kunne Sivilforsvaret mobilisere ca. 70 000 kvinner og menn der hovedoppgaven var å beskytte sivilbefolkningen mot virkningen av total krig. Dette innebar tiltak som blant annet evakuering og krigsutflytting samt tilfluktsrom og ulike typer redningsarbeid. FOTO: Torbjørn Kjosvold/Forsvaret

rekvireres til militært bruk; anleggs- og landbruksmaskiner, personbiler, varebiler, lastebiler og helikoptre. Videre fartøy av forskjellig slag; som fiskebåter og fraktestartøy til transport av tropper, drivstoff og gods, bilferger som ble gjort om til mineleggere og passasjerskip til hospitalskip.

Totalforsvarets andre søyle var *den sivile beredskapen*. Den omfattet omtrent samtlige sivile offentlige og private ressurser og virksomheter, som i tillegg til å inngå i militære operasjoner også skulle bidra til å beskytte sivilbefolkningen samt sikre vitale samfunnsfunksjoner.

Denne beredskapen ble vanligvis inndelt i seks hovedområder: administrativ beredskap, politiberedskap, helseberedskap, sivilforsvar, økonomisk beredskap og psykologisk beredskap/informasjonsberedskap.

– Den kalde krigens klassiske totalforsvar var innrettet for å mobilisere hele det norske samfunnet til total krig basert på det rådende trusselbildet mellom øst og vest og ikke minst de erfaringene som nasjonen hadde gjort seg under okkupasjonen. *I sin natur var dette konseptet så å si altomfattende* både i mål og virkemiddelbruk sammenliknet med de senere variantene som oppstod, da den kalde krigen opphørte, poengterer Magnus Håkenstad; forsker ved Institutt for forsvarsstudier/Forsvarets høyskole og doktorgradsstipendiat ved Universitetet i Oslo.

Med *Berlinmurens fall i 1989* og *Sovjetunionens oppløsning i 1991* opphørte den kalde krigen og dermed det statiske, men likefullt forutsigbare trusselbildet, der styrker fra Warszawapakten og NATO hadde stått oppmarsjert mot hverandre på europeisk jord i årtier.

En ny sikkerhetspolitisk arkitektur oppstod i kjølvannet av avspenningen, der tidligere sovjet-stater søkte seg mot det vestlige kollektive forsvarssamarbeidet med mål om å bli medlemmer. Ett av NATOs virkemidler var *Partnerskap-for-fred (PFP)*, etablert i 1994, for å utvikle militært og sivilt samarbeid med ikke-medlemmer.

Det sikkerhetspolitiske tøværet resulterte imidlertid i langt mindre økonomiske midler til de respektive lands væpnede styrker; med andre ord skulle fredsdividenden tas ut og pengene benyttes til andre formål. Norge var intet unntak og mobiliseringsforsvaret – med unntak av Heimevernet – ble fra rundt år 2000 og utover avskaffet. Eksempelvis ble Hærens styrkestruktur redusert med 95 prosent, i tillegg til færre fly og marinefartøy. OG: mye av det sivil-militære samarbeidet forfalt.

Innbyrdeskrigene i *Det tidligere Jugoslavia* tidlig på 1990-tallet resulterte i at verdenssamfunnet engasjerte seg militært på Balkan; først gjennom FN og fra 1995 med en NATO-styrke i Bosnia-Hercegovina. Dermed hadde alliansen for første gang siden opprettelsen i 1949 tatt steget utenfor eget territorium, og begrepet «Out-of-area»-operasjoner var dermed en realitet, der også Norge engasjerte seg militært. Alliansens medlemmer prioriterte dermed ikke lenger forsvar av «egen hjemmeteig» – territorielle operasjoner – like sterkt som før, ettersom et militært overfall fra øst var lite sannsynlig. Den tids råden-

de oppfatning i politiske og militære kretser var også at deltakelse i internasjonale operasjoner økte sjansene for alliert hjelp på hjemmebane.

Og med *Al Qaidas angrep på USA 9. september 2001* var terror for alvor satt på kartet som en del av det nye trusselbildet. Nye militære koalisjoner ble dannet og operasjoner i Afghanistan, Irak og i Middelhavet påbegynt og med norske bidrag i form av bakkestyrker, fly og fartøy.

Hva så med behovet for vårt nasjonale totalforsvarskonsept i en tid der invasjonstrusselen var borte og statssikkerheten tonet ned og andre trusler kommet til? I 2004 utvidet Bondevik-regjeringen også konseptet til å omfatte begrepet samfunnsikkerhet under betegnelsen «*Det moderniserte totalforsvarskonseptet*». Stortinget presiserte i den forbindelse at de totale ressurser som er tilgjengelige i krig, også skal kunne brukes ved kriselignende hendelser i fredstid; med andre ord skulle Forsvaret bidra til å ivareta samfunnsikkerheten og andre sentrale samfunnsoppgaver. Dermed ble skillet mellom henholdsvis statssikkerhet og samfunnsikkerhet ikke lenger like tydelig.

Fredsoptimismen fikk seg imidlertid «flere skudd for baugen», da Russland krysset grensen til nabolandet *Georgia i 2008* og annekterte Krim-halvøya i 2014.

Denne russiske militære aggresjonen endret trusselbildet i en adskillig mer uforutsigbar retning og medførte at NATO reorienterte seg og måtte revidere sine *forsvarsplaner*. Oppmerksomheten ble igjen rettet mot beredskap og kollektivt forsvar på eget territorium; NATOs opprinnelige «forretningsside». Sist, men ikke minst gjenopptok alliansen øvingsaktiviteten i større forband – som *Trident Juncture i 2018* i Norge.

Rune Jakobsen:

- Totalforsvaret innfridde!

- Russlands Krim-annektering gav Norge en boost til å få fortgang i å revidere vårt nasjonale forsvarsplanverk. Det var i denne prosessen at vi oppdaget mangler i totalforsvarskonseptet, og denne erkjennelsen ble også ytterligere forsterket da vi planla Trident Juncture. Mange aktører måtte derfor på banen!

Fra 2015 til 2021 var Rune Jakobsen sjef for Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) i Bodø, som i 2018 hadde ansvaret for å motta og understøtte nærmere 50 000 soldater, kjøretøy, fly og fartøy. Dette var den største fullskalaøvelsen på norsk jord siden den kalde krigen og gav Norge en unik mulighet til å øve totalforsvarets oppgaver – les: evne – til å legge til rette for en innsetting av allierte forsterkninger, som er en av flere viktige forutsetninger for et troverdig forsvar av Norge.

Men totalforsvaret hadde ikke blitt øvd i noen omfattende nasjonal målestokk siden den kalde krigen, og mye hadde derfor forvitret parallelt med at Forsvaret hadde kvittet seg for godt med egne kapasiteter blant annet innen logistikk. Og i det moderne Norge hadde også flere statlige foretak blitt privatisert og tjenestene dermed kommersialisert.

– I forkant av øvelsen identifiserte Forsvaret flere operative behov

for støtte fra det sivile samfunn på områder som kommunikasjon, helse, transport, vedlikehold og drivstoff, understreker den pensjonerte generaløytnanten og forteller at aktører som Forsvarsstaben, sentralt totalforsvarsforum, FOH og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) samarbeidet tett og godt hele veien.

Samfunnsansvaret

En felles plattform for hvordan Norge som nasjon skal gi troverdig og tilfredsstillende støtte til våre allierte ble utarbeidet før øvelsen i form av et eget konsept for vertslandsstøtte. «For å lykkes er vi avhengig av at alle tar sin del av samfunnsansvaret i totalforsvaret. Konseptutviklingen er drevet frem av Forsvarets operative hovedkvarter (FOH), men vi har vært helt avhengig av samarbeidet, engasjementet og interessen som er

vist på både militær og sivil side i prosessen. Med et felles konsept står vi nå rustet til en historisk test av totalforsvaret for å bekrefte en viktig del av nasjonale forsvarsplaner; mottak og understøttelse av en alliert forsterkning», skrev FOH-sjef Rune Jakobsen i sitt forord.

Og testen ble nettopp det; historisk i den forstand at Norge innfridde overfor alliansen, takket være blant annet et revitalisert og modernisert totalforsvar som gjennom samlet innsats demonstrerte samarbeid og engasjement og støtte til Forsvaret; det være seg entreprenøren, drivstoffsjåføren, snekkerfirmaet, meteorologene, havnemynighetene, bakeriet, tollerne, vegoppsynskvinnen, jernbanefunksjonæren og alle de andre fagfolkene i tillegg til departementer, etater og bedrifter.

« Trident Juncture viste en drive og en dugnadsånd uten sidestykke. Fra å ha to liaisoner på FOH så endte vi opp med et 70-talls under selve øvelsen. Bidragsviljen var enorm.»

Attraktivt hovedkvarter

– For meg personlig var Trident Juncture ett av høydepunktene i karrieren. Øvelsen viste hvor bra totalforsvaret fungerte og ikke minst det faktum at Norge hadde et nasjonalt hovedkvarter som var attraktivt for NATO på grunn av den solide nasjonale kompetansen vi

hadde bygd opp over år gjennom å planlegge og lede vinterøvelser med allierte og partnerland på godt over brigadenivå også etter den kalde krigen. Føy også til den formidable innsatsen til Forsvarets logistikkorganisasjon i forkant og de strategiske samarbeidsavtalene som ble inngått med forskjellige næringslivsaktører, som bidro til å muliggjøre vertslandsstøtten i stor grad, poengterer 63-åringen.

– Trident Juncture var et kvantesprang for totalforsvarssamarbeidet spesielt og beredskapsarbeidet i Norge generelt, fremhever den tidligere sjefen for Forsvarets operative hovedkvarter Rune Jakobsen.

FOTO: Torbjørn Kjosvold/Forsvaret

Fakta

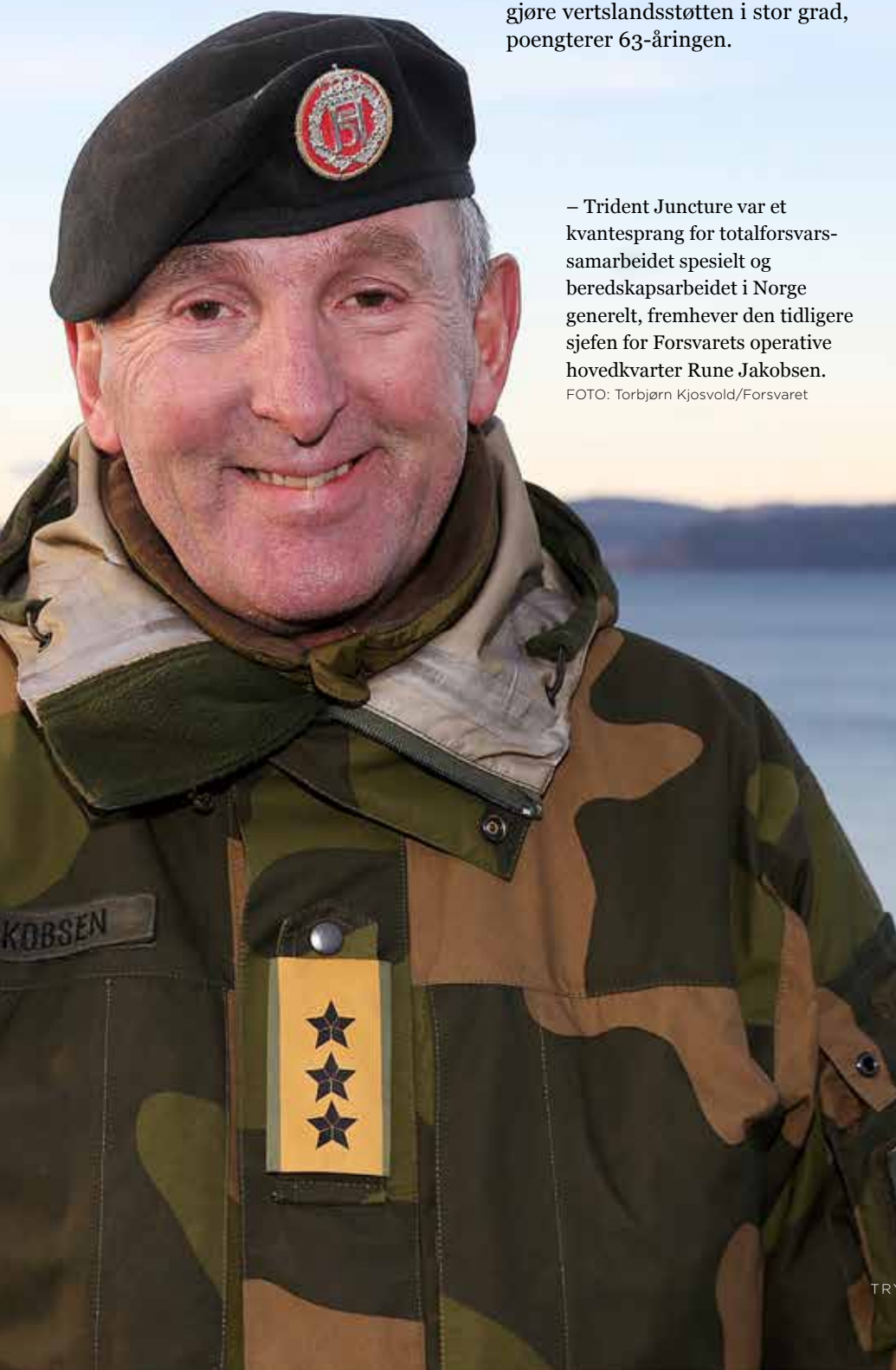
FORSVARETS STRATEGISKE BEREDSKAPS-AVtaler OM LOGISTIKK

Norsk næringsliv er en del av de samlede ressursene samfunnet kan benytte for å sikre en best mulig nasjonal beredskap mot krise, katastrofe og krig. Forsvaret inngår strategiske beredskapsavtaler med utvalgte norske sivile selskaper som leverer logistiktjenester Forsvaret er avhengige av. Disse avtalene gir Forsvaret fleksibel tilgang på logistikk-kapasiteter som gir økt operativ evne og reduserte kostnader.

Avtalene inngås med vilkår som gjør at den sivile leverandøren forplikter seg til å levere tjenester til Forsvaret i alle konfliktspektre, også i krig. Det strategiske samarbeidet gir mulighet for at selskapet og Forsvaret kan drive integrert planlegging, koordinering og øve sammen i fredstid, og på den måten være best mulig forberedt ved en eventuell krise, katastrofe eller krig.

Selskapene må til enhver tid forholde seg til Forsvarets operasjonelle krav og betingelser. Det stilles en rekke krav fra Forsvaret til det selskapet det inngås strategisk beredskapsavtale med, herunder norsk majoritetsierskap, økonomiske forhold og stabilitet, langsiktig forpliktelse etc. Sivilt personell som skal jobbe tett med Forsvaret med planlegging og koordinering, må kunne sikkerhetsklareres og ha relevant bakgrunn og erfaring.

KILDE: Forsvarets logistikkorganisasjon



Cecilie Daae:

- Trident en drivkraft for totalforsvaret

«Moderniseringen av totalforsvaret vil bidra til et betydelig nasjonalt løft for vår evne til å forsvare landet, beskytte befolkningen og opprettholde et fungerende samfunn ved en krise.»

Skrev Cecilie Daae og Rune Jakobsen i VG-kronikken «Vi må ikke være naive» publisert 13. juli året før Trident Juncture; hun i egenkap av direktør for Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og han som sjef for Forsvarets operative hovedkvarter (FOH).

Fremmedord

Norske myndigheter prioriterte informasjon til befolkningen høyt i forbindelse med Trident – også før øvelsen; ikke bare i form av de mer «obligatoriske» møtene med eksempelvis grunneiere, befolkning,

myndigheter og næringsliv i de berørte øvingsområdene, men også gjennom en proaktiv bruk av media. Øvelsen var intet mindre enn en gylden anledning til å fortelle den norske befolkningen om totalforsvaret, som ifølge VG-kronikken var «*Et velkjent begrep under den kalde krigen, men i dag et fremmedord for en hel generasjon nordmenn.*»

Helseberedskap

Som DSB-direktør i perioden 2015-2020 var Cecilie Daae opptatt av at DSB forvaltet sin samfunnsrolle også som budskapsbærer, ettersom

samfunnssikkerhet og beredskap i hennes øyne er et fagfelt som det knapt kan informeres nok om.

Motivasjonen for i sin tid å søke seg til DSB tilskrives hun en fortid i Helsedirektoratet, der legejobben i tillegg til selve helsefaget også omfattet mye helseberedskap. Og da hun gjennomførte sjefskurset på Forsvarets høyskole i 2014, avtok ikke akkurat beredskapsinteressen.

Banebrytende

– Sjefskurset ble banebrytende, ettersom jeg fikk mye kunnskap om sammenhenger og helheten i sivil-militært samarbeid og hvordan samfunnets offentlige og private aktører sentralt, regionalt og lokalt er avhengig av hverandre og må jobbe tverrsektorielt, forteller Cecilie Daae og ser tilbake på NATO-øvelsen og aktør-samarbeidet med stor glede.

Skape tillit

– Trident var en god stresstest av «A/S Norge» og inneholdt mye nybrottsarbeid. Jeg vil særlig trekke frem verdien av å øve som en viktig arena for å styrke samarbeid, ut-

« Etter min mening er det særdeles viktig at Norge får på plass en fireårig langtidsplan for samfunnssikkerhet og beredskap som samordnes med forsvarssektorens langtidsplan blant annet ut ifra helhetstankegangen.»

« Justis- og beredskapsdepartementsfamilien var preget av godt lagspill og samhold. DSB, NSM, PST, HRS og POD jobbet veldig tett og utviklende.»

vikle relasjoner, dele informasjon og diskutere problemstillinger. Dette startet allerede i forkant med samlinger, der aktørene skulle kompetansebygges, få innblikk i scenarier, utvikle felles situasjonsforståelse og ikke minst bli kjent.

– Deltakerne kom faglig styrket og personlig stolte ut av øvelsen og synes vi hadde fått til mye. Dette var en

solid kraftsamling på sivil side for sammen med Forsvaret å løse et veldig konkret nasjonalt oppdrag i fellesskap. Dette styrket meg i troen på det norske totalforsvaret og vår evne og vilje som vertsnasjon, men som jevnlig må øves for å videreutvikle kompetansen. Og det er viktig at det vi erfarer «på toppen av pyramiden» også sildrer nedover og utover i by og

i bygd og til kommunehus og privatboliger, understreker den tidligere DSB-direktøren, som fra 2023 er direktør for Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

Sverige og Finland

Cecilie Daae var også medlem av totalberedskapskommisjonen, som i fjor presenterte sin rapport «Nå er det alvor. Rustet for en usikker fremtid»; en særdeles lærerik tid ifølge henne selv og hvor Norge kan lære mye av sine svenske og finske naboer.

– Særlig Finland har beholdt en rekke mekanismer siden vinterkrigens tid og har aldri som nasjon og folk sluttet å bygge beredskap og samfunnsikkerhet.



– Samfunnsikkerhet og beredskap er et fag som må trenes og øves kontinuerlig, for denne kompetansen er ferskvare. Særlig nå, ettersom samfunnet og våre omgivelser er i rask endring i en grenseløs verden. Et robust og trygt samfunn er ingen selvfølge!

FOTO: Ola K. Christensen



Finland er forberedt

- det er ikke vi

Av: Politimester i Nordland Heidi Kløkstad /
Førsteamanuensis ved Institutt for forsvarsstudier ved Forsvarets
høgskole Anders Romarheim / Stortingspolitiker for Senterpartiet
Kari Mette Prestrud / Oberstløytnant i Forsvarsstaben
Atle Gulbrandsen / Nyhetsredaktør i Fremover Ragnar Bøifot
(elever ved Forsvarets høgskoles sjefskurs vårsemesteret 2023)

26.02.23 / Nordnorsk debatt

Over tiår har Finland bygd opp et av verdens mest robuste beredskapssystemer. Finnene er forberedt på en ny konflikt mot kjempen i øst.

Siden våpenhvilen med Sovjetunionen høsten 1944 har Finland bygd opp et av de mest omfattende og robuste totalforsvarssystemene i verden. Finland er forberedt på å stå i og overleve både kriser og verstefallscenariot; en krig mot Russland. Fundamentet i finnenes beredskapssystem er et spleiselag mellom styresmaktene og det private næringslivet. De deler på kostnadene for å sikre den nasjonale beredskapen. Disse forpliktelsene er også nedfelt i en egen lov om forsyningsberedskap.

En studiereise til Finland nylig ble for oss en øyeåpner på hvordan

et land med lang grenselinje mot Russland kan innrette samfunnets totale ressurser i møte med en tidvis militært ustabil og massiv nabo. Den finske realpolitikken treffer deg rett i panna. Umiddelbart.

Et land som avsto territorium til Sovjetunionen etter Vinterkrigen bærer nemlig ingen illusjoner om at det ikke kan skje igjen. Overlevelse er derfor den finske statens uttalte og grunnleggende drivkraft. I Norge derimot, står suverenitet, territoriell integritet og demokratisk styresett øverst blant nasjonale sikkerhetsinteresser.



For å forstå Finland er det viktig å kjenne landets historie.

Den utgjør et lappeteppes av kriger, okkupasjoner og borgerkrig siden 1100-tallet fram til slutten på Fortsettelseskrigen i 1944. Siden har Finland levd i en gråson mellom øst og vest, og samtidig forberedt seg på neste krig. Finnene har så langt levd uten allierte og har selv måtte sørge for en nasjonal robusthet, i befolkning og stat, i forvissning om at de

må klare seg selv for å overleve. Finnene har imidlertid holdt muligheten åpen for finsk NATO-medlemskap.

Putins ultimatum om stans i videre utvidelse av NATO utfordret småstatenes mulighet til å bestemme sin egen sikkerhets- og utenrikspolitikk. Alvoret ble ytterligere forsterket da Russland invaderte Ukraina 24. februar. Mulighetsvinduet for et finsk NATO-medlemskap var i ferd med å lukkes. Knappe tre måneder senere leverte både Fin-

land og Sverige sine søknader om medlemskap i NATO. Putins forsøk på å skremme flere europeiske land fra å bli medlemmer i alliansen hadde feilet og ga motsatt effekt.

Som følge av Russlands angrep på Ukraina og våre naboers forestående medlemskap i NATO, tegnes nå den europeiske sikkerhetsarkitekturen opp på nytt. Vår påstand er at denne endringen vil få inngripende betydning for hvordan Norge må tilnærme seg sikkerhet og beredskap

Fakta

FINSK LOV OM FORSYNINGSBEREDSKAP

Finland har etablert en egen forsyningsberedskap basert på et tett samarbeid mellom offentlig og privat sektor. Forsyningsberedskapen reguleres i «Lag om trygghet av forsyningsberedskapen» av 1992.

Lovens formål er å trygge befolkningen, sikre næringslivet og de økonomiske funksjonene som er nødvendige for å forsvare landet ved en unntakstilstand. For å sikre forsyningsberedskapen er det etablert et sikkerhetslager med

nødvendige råvarer, samt en beredskapssentral som ivaretar samarbeidet mellom den offentlige forvaltningen og næringslivet. Sikkerhetslageret finansieres gjennom et eget beredskapsfond.



Finland har opparbeidet en forsyningsberedskap for flere måneder.



Hvordan bygger myndighetene kriseforståelse? Forskjellene på den norske og svenske kampanjen er påfallende.

Fakta

DET FINSKES BEREDSKAPSSYSTEMET

Finland har etablert et system for helhetlig styring av samfunnssikkerheten, med en rød tråd i styring og ledelse gjennom sikkerhetskomiteer på sentralt, regionalt og lokalt nivå.

Den sentrale sikkerhetskomiteen har bred deltakelse fra departementene, sikkerhetstjenestene, næringslivet, frivillige organisasjoner og faglige spesialister og skal gi forslag, råd og støtte til kompetent myndighet innenfor alle områder av samfunnssikkerhet. De regionale og lokale komiteene har tilsvarende deltakelse på sitt nivå.


Systemet bygger på syv overordnede funksjoner som er definert som vitale for det finske samfunnet, og disse er igjen delt opp i spesifikke oppgaver for forvaltningsorganene, med hvem som er lederdepartement og hvem som er støttende departement. Koordinering av innsats på tvers skjer i sikkerhetskomiteene for å sikre helhetlig oppfølging.

Systemets helhetlige tilnærming gjør at det kan kobles rett mot NATOs komite for sivil beredskapsplanlegging sine syv forpliktende krav til medlemslandene for en godt fungerende sivil beredskap og motstandsdyktige kritiske samfunnsfunksjoner og infrastruktur.

for fremtiden, både i statsapparatet og blant landets innbyggere.

Nøkkelen til finsk suksess er bevisstheten om trusselen fra øst, og bredden i beredskapsarbeidet. Finlands innbyggere har utvilsomt en bedre forståelse enn oss av at landet vil måtte forsvares. Det kan være en ubehagelig erkjennelse å bære med seg, men er likevel bedre enn å dysse ned reelle trusler mot nasjonal sikkerhet.





Norske myndigheters bevisstgjøring av egen befolkning kommer til uttrykk gjennom beredskapskampanjen; «Du er en del av Norges beredskap». Denne kampanjen bærer mer preg av en forberedelse for en tre-dagers campingtur enn til en alvorlig nasjonal krise. Til sammenlikning er overskriften i svenkenes kampanje «Om krisen eller kriget kommer».

En ny sikkerhetspolitisk situasjon i Europa, med Finland og Sverige som nye NATO-medlemmer, fordrer en fundamental endring av hele vårt sikkerhetsarbeid. Det er et arbeid som både sittende og forrige regjering har tatt på alvor.

Forsvarskommisjonen skal vurdere nye sikkerhets- og forsvarspo-

litiske veivalg, og Totalberedskapskommisjonen skal vurdere hvordan de samlede beredskapsressursene kan benyttes best mulig. Men vi er dessverre langt fra i mål. Først ved eksplosjonene i gassrørledningene i Østersjøen ble sikkerhetsloven gjort gjeldene for norske olje- og gassinstallasjoner. Dette viser med all tydelighet hvor kort vi har kommet i norsk sikkerhetstenkning.

I Finland starter sikkerhetsarbeidet med å definere *hva* som skal sikres – og *hvorfor*. Deretter tilordnes ansvaret, og den nasjonale sikkerhetskomiteen følger opp at de definerte oppgavene blir utført. Ved å starte sikringsarbeidet i riktig ende reduseres problemet med ko-

Den norske modellen starter derimot med *hvem* som har ansvaret, noe som skaper utfordringer der oppgaver og ansvar er sektorovergripende. Finlands helhetlige tilnærming gir en robust sivil beredskap. Kombinert med et godt utbygd forsvar er Finland godt forberedt på å stå imot trusler og aggresjon fra Russland.

Det er ingen grunn til at Norge med vårt bunnsolide ressursgrunnlag ikke skal kunne oppnå samme nivå på beredskapen som våre finske allierte. I påvente av Forsvars- og Totalberedskapskommisjonen, samt forsvarssjefens Fagmilitære råd, har vi en klar forventning om at kommisjonene følger Finland.

Fakta

UTREDER FELLES BEREDSKAPSLAGRE MED SVERIGE

Den finske Försörjningsberedskapscentralen utreder nå hvordan – og om det er både praktisk og juridisk mulig – å bygge opp felles beredskapslagre for Sverige og Finland. Finland har allerede et robust system for sivil beredskap og beredskapslagre. Ifølge den finske statskanalen YLE er det den endrede sikkerhetssituasjonen i Europa som gjør at finnene ser mot et samarbeid med det svenske beredskapsorganet MSB.

– Det må også undersøkes hva det vil koste, hvordan alt ville

fungere i praksis og hvilke forsyninger det vil være hensiktsmessig å lagre sammen, sier Janne Känkänen, administrerende direktør i Försörjningsberedskapscentralen, ifølge YLE.

Med NATO-medlemskap vil forsvaret til de to landene samarbeide enda tettere sammen, og dermed er det ifølge Känkänen naturlig å samarbeide tett også om saker som angår sivilsamfunnet.

I beredskapslagrene lagres blant annet medisiner og medisinsk utstyr, importert drivstoff

og korn. Finlands forsyningsikkerhet er basert på samarbeid mellom offentlig og privat sektor, et samarbeid som også er lovregulert.

Utgangspunktet skal være felles nytte av slike beredskapslagre, samt at lagringen av kritisk materiale er spredt geografisk.

Siden Andre verdenskrig har Finland opprettholdt sin forsyningsberedskap mens svenskene som etter den kalde krigen bygde ned sine beredskapslagre, har startet med å bygge disse opp igjen.



AKTØRER I PRAKSIS

Planlegging, øving, psykologisk forsvar, utdanning og forskning er viktig for å forberede seg.



Siden august 2022 har Norge fløyet over 2 000 ukrainske pasienter og pårørende til behandling på europeiske sykehus til støtte for EU. Flere departementer, regionale helseforetak, Helsedirektoratet, Forsvaret, SAS og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap samarbeider om evakueringen. FOTO: Frederik Ringnes / Forsvaret

Derfor øver vi på krig

Forsvaret må kunne forsvare oss. Men det er helt avgjørende at også sivilsamfunnet fungerer i en krise.

Av: DSB-direktør Elisabeth S. Aarsæther og forsvarssjef Eirik Kristoffersen

Kronikk i Dagsavisen 12.03.2024

Å øve på krig i Norge er nødvendig og viktig. Ikke bare for Forsvaret, men også for det sivile samfunnet. Å stå sammen vil være avgjørende dersom det verst tenkelige scenarioet – et væpnet angrep på Norge – skulle bli virkelighet. Igjen.

Øvelsen Nordic Response har startet. Over 20 000 soldater fra 13 land deltar, og særlig Finnmark vil merke øvelsen. Sammen med våre allierte demonstrerer vi vilje, evne og kapasitet til å beskytte Norge og NATO mot en fiende.

Det sikkerhetspolitiske bakteppet er alvorlig. Nabolandet vårt har invadert Ukraina. Der, som i andre land som herjes av krig, dør uskylldige mennesker hver eneste dag. Konflikten oppleves som ubehagelig nær og da melder naturlig nok spørsmålet seg: Kan det bli krig i Norge?

Ingen kan med sikkerhet spå om fremtiden. Russland ser seg neppe tjent med å angripe et NATO-land, men Norge og Forsvaret må og skal være forberedt på at en konflikt kan bryte ut. Gjennom et troverdig for-

svar i en sterk allianse bidrar vi til å bevare freden her hjemme.

Mange kjenner på en maktesløshet overfor krigene i Ukraina, i Midtøsten og i en urolig verden. På bekymringen og, kanskje, redselen for hva slags verden vi er ferd med å etterlate barn og barnebarn. Noen stiller spørsmål om det er riktig å øve som vi nå gjør i nord.

Svaret på det siste er et ubetinget «ja».

Vi må teste planer og øve oss på dette scenarioet, som vi gjør på alle krisescenarioer: Planlegge sammen, øve sammen, jobbe sammen. Nettopp derfor har Forsvaret og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) samarbeidet tett og i mange år, ikke bare i forbindelse med øvelser som dette, men også under reelle hendelser – som pandemien.

Forsvaret og NATO er helt avhengig av et velfungerende sivilt samfunn, også i konflikt og i verste fall krig. Militære styrker må kunne bruke norske havner og flyplasser, veinettet vårt må være egnet til store

forflytninger, soldater må ha tilgang til sivil helsehjelp og kunne krysse landegrensene.

DSB har ansvar for å samordne de sivile beredskapsressursene i kriser. Slik vil det også være i en væpnet konflikt. Derfor håndterer DSB, og majoriteten av sivile beredskapsaktører, Nordic Response som en reell situasjon – ikke bare en øvelse.

Forsvaret og DSBs jobb er å tenke det utenkelige. Å beskrive og øve på alvorlige scenarioer. På scenarioer vi håper aldri utspiller seg – men som vi likevel må være forberedt på. Troverdige beredskap bidrar til at slike scenarioer ikke skal skje.

Nordic Response er også en anledning til å gjenta det vi har sagt mange før: Skal vi lykkes med å håndtere en alvorlig krise på en god måte, må alle ta ansvar. Forsvaret, DSB og andre myndigheter har sine oppgaver, men næringslivet og den enkelte innbygger i Norge er også en viktig del av vår totale beredskap.

Summen av alle disse gode kreftene, kaller vi totalforsvaret.



Foto: Karen Gjerang/Forsvaret

Fakta

NORDIC RESPONSE 2024

Øvelse Cold Response har lang historie og gjennomføres i Nord-Norge hvert annet år. På grunn av NATO-utvidelsen med Finland og Sverige, ble øvelsen denne gang utvidet geografisk og skiftet samtidig navn til Nordic Response.

Fra 3. til 14. mars deltok over 20 000 soldater, et 50-talls fartøy og ca. 100 fly og helikopter fra 13 land. NR '24 hadde sitt tyngdepunkt i det nordlige Norge, Sverige og Finland samt i tilhørende luftrom og havområder. Scenarioet var en artikkel 5-situasjon i Europa.

Selv om Nordic Response primært var en militær øvelse, involverte den også elementer i totalforsvaret. Blant annet krysset allierte styrker nordiske landegrensene, der myndigheter som politiet, tolletaten og Mattilsynet hadde sentrale roller.

Øvelsen var en del av den rekordstore NATO-øvelsen Steadfast Defender, som pågår på ulike steder i Europa ut mai i år.

Alle gode krefter

Under Nordic Response 2024 hadde fylkesberedskapsrådet i Troms og Finnmark daglige møter. Her sørget de for god situasjonsforståelse om alt som rørte seg på øvelsen og i øvelsesområdet.

Av: Forsvaret

Statsforvalterens samfunnssikkerhetsinstruks slår fast at det i hvert fylke skal være et beredskapsråd som skal drøfte beredskapsspørsmål og være et forum for gjensidig orientering om beredskapsarbeidet på de forskjellige samfunnsområdene og i krisesituasjoner være et forum for rådgiving og samordning av innsats.

Rådet ledes av statsforvalteren og består av representanter for regionale aktører med ansvar for kritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner. Rundt om i landets fyl-

ker er det heimevernsdistriktene som møter på vegne av Forsvaret, som en viktig oppgave i HVs territoriale ansvar.

– Her møter alt fra kommuner til sivile hjelpeorganisasjoner og offentlige etater; det vil si alle som bidrar i en krise. Dette er totalforsvarets «alle gode krefter» som møtes, uttalte sjefen for Heimevernet generalmajor Frode Ommundsen under ett av møtene i Finnmark i forbindelse med NATO-øvelsen.

Kontinuerlig forbedring

- For å beskytte innbyggerne på en best mulig måte, må vi jobbe systematisk og helhetlig med å forebygge og planlegge for ulike typer hendelser. Kommunene er kort og godt selve fundamentet i folks tilværelse hvor alt kan skje!

Siden august 2022 har Elin Eriksen vært beredskapsleder i Bærum kommune, som med sine 130 000 innbyggere er Norges femte største etter innbyggertallet. Hun har en fortid som frivillig i HV og Røde Kors, er utdannet branningeniør med en Master of Safety Science, har jobbet med forebygging i brann- og redningsetaten og med sikkerhet og beredskap i kraftforsyningen; med andre ord er samfunnssikkerhet og beredskap et fagfelt som etter hennes eget utsagn alltid har appellert.

Forebygger mentalt og praktisk

Fra sitt strategiske nivå i organisasjonen på rådhuset i Sandvika har hun og de tre kollegene i beredskapsenheten det overordnede blikket og

koordinerer og ivaretar det helhetlige perspektivet. Ikke bare overfor innbyggerne, men vel så mye innad i egen organisasjon på områder som kriseledelse, planverk, øvelser, håndtering, evalueringer og sist, men ikke minst den helhetlige risiko- og sårbarhetsanalysen (ROS).

- De tre kommunene Oslo, Asker og Bærum har samarbeidet godt i årevis, og Bærum har også felles beredskapsråd med Asker og vi samarbeider også om ROS-analysene.

Intern opplæring og bevisstgjøring

Som beredskapsleder skal Elin Eriksen være en pådriver i forebyggingsrollen, og det betyr at ingen kommunal virksomhet «slipper unna» i å utarbeide teoretiske planverk som omsettes i praktiske øvelser; uansett

om du jobber i barnehage, på sykehjem, med inkludering, kultur, i plan- og bygningstjenesten, i miljøteknisk eller med utvikling og digitalisering.

- I år har vi satt søkelyset på egne ansatte – altså 1. linja – fordi disse også skal fungere i en krise, poengterer hun og forteller at dette selvsagt inkluderer ledernivåene, som drilles i ROSer, beredskapsanalyser og beredskapsplaner gjennom seminarer og øvelser; også for å ansvarliggjøre den enkelte ut over det å bevisstgjøre. En kontinuerlig forbedring, kaller hun denne prosessen innen et fagfelt der risikobildet er dynamisk – og der også globale hendelser får effekt lokalt; det være seg klima, pandemi eller sikkerhetspolitiske forhold.

- Som kommune er det viktig å

« Hvis man ser på utviklingen siden arbeidet med helhetlig ROS 2015 og 2019 til vi startet arbeidet med denne helhetlige ROSen, ser man at det har skjedd en endring i risikobildet.»

« Digitalisering er et annet område som har ført til nye sårbarheter og som har utsatt samfunnet for farer og trusler.»



– HV har en viktig rolle som en militær beredkapsorganisasjon. Kommunen kan be om bistand fra Heimevernet ved sivile hendelser på samme måte som når HV har behov for støtte fra kommunen ved militære operasjoner. Samarbeidet er gjensidig, mener beredkapsleder Elin Eriksen og sjefen for Bærum HV-område kaptein Nils Ellefsen. FOTO: Ola K. Christensen

etterleve de fire beredkapsprinsippene ansvar, likhet, nærhet og samvirke; kort og godt for at det nivået i organisasjonen som skal håndtere hendelsen har de beste forutsetningene faglig og mentalt, understreker Elin Eriksen og legger til at statsforvalteren har en viktig rolle med å

føre tilsyn og samordne beredskapen i hele fylket.

– En god støttespiller, som bidrar til å gjøre oss kommuner bedre blant annet gjennom erfaringslæring og informasjonsdeling. Dermed har alle kommunene den samme forståelsen av det som skjer.

En rekke lover pålegger kommunene oppgaver og ansvar innenfor samfunnssikkerhet og beredskap, inkludert oppgaver og ansvar i totalforsvaret: kommuneloven, sivilbeskyttelsesloven med forskrift, plan- og bygningsloven, lov om helsemessig og sosial beredskap, lov om strålevern og bruk av stråling, beredkapsloven, rekvisisjonsloven, heimevernsforskriften, lov om næringsberedskap, sikkerhetsloven, lov om elektronisk kommunikasjon, lov om havner og farvann, lov om forurensning, lov om brann og eksplosjonsvern og forskrift om vannforsyning og drikkevann.

TOTALFORSVARET I PRAKSIS (Gyldendal Norsk Forlag AS 2022)

«For kommunene innebærer oppfølging av kommunal beredkapsplikt å se samfunnssikkerhetsverdier og -utfordringer i et helhetlig perspektiv. Målet er å bygge trygge og robuste lokalsamfunn gjennom samarbeid mellom offentlige, private og frivillige samfunnssikkerhetsaktører».

DSBs veiledning til kommunal beredkapsplikt

- Må øke innbyggernes motstandskraft

- Hvordan kan vi som nasjon gjøre samfunnet vårt mer psykologisk robust, for å unngå å tape kampen i det kognitive domenet? Forsvaret og andre aktører har mye kunnskap på området, som bør omsettes i en overordnet nasjonal strategi for å øke resiliensen i befolkningen og derved motstandsevnen til totalforsvaret i krise og krig.

Som sjef for Institutt for militær psykiatri og stressmestring i Forsvarets sanitet er Alexander Flaata opp-tatt av totalforsvar, forsvarsvilje og psykologisk forsvar. Kort og godt samfunnets samlede robusthet; for å være mest mulig mentalt forberedt.

Individuelt
og kollektivt

Psykologen viser til hvordan Forsvaret er vant med denne typen resiliensstenkning.

- I Forsvaret skal vi «løse oppdraget og ta vare på soldatene våre» i fred, krise og krig. Men som en del av totalforsvaret bør også sivil-

samfunnet ha en strategi for beredskap og resiliens, ettersom sivilbefolkningen spiller en vesentlig rolle i forsvaret av landet vårt, fremhever oberstløytnanten og mener at vår psykologiske forsvarsberedskap bør bygges både individuelt og kollektivt.

Se til Sverige!

Oberstløytnanten viser til at vår NATO-kollega har etablert «Myn-digheten for psykologisk forsvar» som arbeider systematisk med å gjøre sivilsamfunnet mer robust mot for eksempel påvirkningsoperasjoner mot landet og svenske interesser.

Avskrekkende

- Den kanskje beste måten å unngå krisen på er å forberede seg på den, fordi det å bygge styrke også har en avskrekkende effekt. I usikre tider bør derfor vi som samfunnsborgere og nasjon bygge opp vår resiliens psykologisk og materielt, understreker IMPS-sjefen.

Råd for å bygge resiliens
i usikre tider

Etter at Russland hadde gått til fullskalainvasjon av Ukraina, utga Forsvarets sanitet ved Institutt for militærpsykiatri og stressmestring en veileder for ivaretagelse av psykisk helse.

Rådene er ifølge Alexander Flaata gyldige også for sivilbefolkningen. Her følger en noe komprimert versjon av de viktigste prinsippene for å øke den enkeltes motstandskraft mot krise og krig.

1. Fokuser på din egen

resiliens. Ved å øke din individuelle resiliens, både materielt og økonomisk, samt forebygge psykisk og fysiske uhelse, vil vi lettere kunne stå imot påkjen-

« Selv om folk øker hyppigheten av deling, bruker de mindre tid til å lese innhold. Sosiale medier er optimalisert til å distribuere korte utdrag, som ofte utelater viktig kontekst og nyanser. »

ninger. Ved å investere i deg selv, så vil du kunne stå sterkere i en eventuell krise og krigssituasjon. Ved å være i pluss når det røyner på, får du overskuddskapasitet til å hjelpe andre. Er du i tvil om egen helse, så oppsøk profesjonell hjelp.

2. Forhold deg til fakta.

Vær kritisk til informasjonens kilder og innholdet. Hvorfor kommer denne informasjonen akkurat nå, på denne måten, hvem kan ønske at du tenker på denne måten? Bruk sider for

faktasjekking, det kan være opplysende, og avsløre faktafeil og konspirasjonsteorier.

3. Vær fleksibel og åpen.

Vi kan ikke kontrollere alt som skjer rundt oss, men hvordan vi tenker og forholder oss til det som skjer og ikke skjer. Ved å være åpen for endringer kan man være forberedt, uten å gå rundt og gruble på katastrofescenarier. Tenk igjennom de scenariene som kan skje, men uten å binde deg til dem, det vil si tenke at de må skje. Hva er

det verste som kan skje, og hva gjør jeg da?

4. Samhold gjør sterk. Er du usikker og redd for fremtiden? Snakk med andre, vær åpen om dine tanker. Dette hjelper mot grubling og negative tanke-spiraler. Sosiale relasjoner vil alltid være vårt viktigste vern mot psykisk stress. Samtidig kan du drøfte informasjon som gir usikkerhet med andre. Tenk også på om du har alternative måter å nå nettverket ditt på, dersom internett og strømmnett går ned.



– En metode for å vinne kampen om informasjonsdomenet er å utnytte våre «svake» sinn. Vår evne til kritisk tenkning kan svekkes av sosiale media og smarttelefoner. FOTO: Ola K. Christensen

Felles samvirkestudier
for nød- og beredskapsaktørene:

- Til beste for publikum

- Dette er en stor dag for beredskaps-Norge og et viktig skritt videre i riktig retning for å sikre et godt samarbeid mellom nødetater og andre beredskapsorganisasjoner.



Sa justis- og beredskapsminister Emilie Enger Mehl i sin hilsmingstale, da hun 23. januar 2023 deltok på åpningen av Politihøgskolens første tverrfaglige samvirkestudium med 18 studenter fra politiet, brann- og redningsvesenet, helsetjenesten, Forsvaret, frivillige aktører og andre private og offentlige beredskapsaktører.

Felles innsats

Behovet for felles utdanninger for nød- og beredskapsaktørene var ett av oppfølgingstiltakene etter 22.

- For å være mest mulig i «synk» med omgivelsene våre, oppdateres utdanningene løpende i takt med samfunnsutviklingen generelt, trusselbildet og nasjonale hendelser spesielt i form av evalueringsrapporter, offentlige utredninger og stortingsmeldinger, fremhever politiinspektør Eirik B. Rosø.

FOTO: PHS

« Man har tendens til å gjøre ting på den måten man alltid har gjort og da er det viktig å få inn andre og nyere perspektiver.»

Student Martin Kristiansen / Øst politidistrikt Politiforum 30.01.23

« Vi i politiet må kjenne de andre etatene og kjenne deres muligheter og ressurser og de må kjenne oss. Så enkelt, men likevel så vanskelig. Jeg tror det er vanskelig fordi vi er så ulikt organisert. Vi har ulike skiftordninger, ulike fagdirektorat og departement. »

Bjørn Danielsen / Politihøgskolens prosjektleder for samvirkestudiene Politiforum 30.01.23

juli-evalueringen, og med henvisning til samvirkeprinsippet understreket statsråd Mehl at den igangsatte fellesutdanningen er et ekstra ledd i å ta dette ansvaret på alvor sammen.

– Sammensatte kriser krever også sammensatte innsatsmidler. Det krever at beredskapsaktørene står sammen, jobber sammen og spiller hverandre gode. Denne videreutdanningen legger absolutt til rette for det. Jeg har stor tro på at utdanningen vil gjøre oss bedre rustet til kriseledelse ved fremtidige kritiske hendelser, både før hendelsen, under og ikke minst i tiden etter.

Samarbeidsprosjekt

Det igangsatte studiet i vårsemesteret 2023 heter «*Felles utdanning i undervisning, trening og øvelse innen samvirke for nød- og beredskapsaktørene*», og i høstsemesteret i fjor var det i tillegg oppstart av to nye samvirkestudier ved PHS; henholdsvis *samvirkeledelse og krisekommunikasjon*.

Studiene er utviklet i samarbeid mellom Politihøgskolen, Forsvarets høgskole, Helsedirektoratet, Direktorat for samfunnsikkerhet og beredskap (DSB) og Politidirektoratet. PHS har ansvaret for å gjennomføre de tre felles utdanningene, som totalt teller 66 studieplasser i hvert semester.

Totalberedskapen

Politioverbetjent Heidi Solem er fagansvarlig for studiet i samvirkeledelse. I fagbladet «Sikkerhet og beredskap», som utgis av Næringslivets sikkerhetsorganisasjon (NSO), opplyser hun at studentmassen i årets vårsemester er fordelt mellom flere ulike aktører enn høsten 2023.

– Dette er svært gledelig. Frivillige er sammen med offentlige og private beredskapsaktører en viktig del av totalberedskapen, og sett i lys av konklusjonene fra Totalberedskapskommisjonen og Forsvarskommisjonen håper vi flere organisasjoner ser nytten av felles utdanning.

Entusiasme og iver

Politihøgskolens operative seksjon ved avdelingen for etter- og videreutdanning gjennomfører de tre studiene. Seksjonen ledes av politiinspektør Eirik B. Rosø, som selv er PHS-utdannet og har blant annet jobbet i etatens operative miljø. Han har en mastergrad i samfunnsikkerhet fra Universitet i Stavanger og utdanning innen krisehåndtering, ledelse og pedagogikk. I tillegg er drammenseren stabssjef for krise- og beredskap ved høgskolen.

– Ekstremt gode, svarer politiinspektøren på spørsmålet om erfaringene med studiene så langt. Noe som tilskrives både instruktørene

– som han karakteriserer som «særdeles kompetente fagfolk med store ambisjoner til det beste for studentene og dermed publikum» – og selvsagt studentenes eget engasjement.

– Bare det å komme inn i klasserommet og se så mange forskjellige uniformer av alle slag samlet og der folk finner tonen fra dag én og det summer av entusiasme og iver etter å samarbeide på tvers av etater og organisasjoner for å bli bedre, ja det gir oss ved Politihøgskolen en skikkelig motivasjons-boost, poengterer Eirik B. Rosø. Seksjonslederen er slettes ikke i tvil om hvordan de tre tverrfaglige studiene bidrar til å skape en mer effektiv utnyttelse av samfunnets samlede ressurser under krisehåndtering.

Bygge ned barrierene

– Det å skape slike felles møteplasser hvor den enkelte utvikler personlige relasjoner er uhyre verdifullt; det at du blir kjent med ansiktet bak uniformen i andre etater og som du kan diskutere med også etter endt studium. Ett stikkord er personkjemii, for selv om beredskap handler om robuste systemer som skal fungere, består jo disse systemene tross alt av forskjellige kulturer og mennesketyper. Men hvis ikke disse menneskene kan fylle rollene og skape relasjoner og få tillit til dem de skal samarbeide med, så hjelper det i grunn lite hva slags systemer vi har.

Nødnett

– Summa summarum synes jeg at samvirketankegangen og ikke minst selve utøvelsen har utviklet seg veldig positivt de siste årene. Dette startet blant annet med innføringen av nødnett og den felles etatsopp-læringen dette krevde, som gav en rekke positive synergier. Det er liten tvil om at de offentlige og private nød- og beredskapsaktørene går i riktig retning; samlet!

FFI: Totalforsvaret mot 2040

Hvordan kan totalforsvaret best møte framtidens utfordringer?

Totalforsvarskonseptet går ut på at det skal være gjensidig støtte og samarbeid mellom Forsvaret og det sivile samfunn i hele krisespekteret fra fred og sikkerhetspolitisk krise til væpnet konflikt.

Sikkerhetspolitiske endringer og raskt teknologisk utvikling får konsekvenser for hvilke utfordringer samfunnet står overfor. Helt siden 1994 har FFI gjennom prosjektserien Beskyttelse av samfunnet (BAS) forsket på nasjonal sikkerhet og sivil-militært samarbeid.

Gjennom prosjektet Totalforsvaret mot 2040 vil FFI bidra til å utarbeide et nødvendig kunnskapsgrunnlag for langsiktig videreutvikling av totalforsvarsevnen. Dette gir videre en støtte til Forsvarsdepartementet og andre departements langtidsplanlegging og politikktutforming.

Sentralt for videreutviklingen av totalforsvarsevnen er at den må vir-

ke både i bredden og i dybden, og den må virke tidlig i en krise og i hele krisespekteret. Forsvaret av Norge er avhengig av en robust totalforsvarsevne som styrker nasjonens motstandskraft og utholdenhet. Prosjektet tar for seg to hovedspørsmål knyttet til dette:

1. Hvordan kan ulike trusselaktører, nå eller i fremtiden, negativt påvirke Norges sikkerhet gjennom handlinger som truer vår suverenitet, demokrati, rettsstaten eller menneskerettigheter?
2. Hvordan bør totalforsvarsevnen, herunder det sivil-militære samarbeidet om forebygging, beredskap og krisehåndtering, videreutvikles for bedre å ivareta Norges sikkerhet?

Prosjektets resultatmål:

- **Konseptuelle innretninger av totalforsvaret**
Framtidige innretninger av totalforsvarsevne til støtte for Forsvarets framtidige operasjonskonsepter
- **Trusler og utviklingstrekk**
Analyser av hvordan sammensatte trusler og væpnet konflikt påvirker totalforsvarsevnen
- **Samfunnets motstandsdyktighet**
Styrket motstandsdyktighet i samfunnet gjennom en funksjonsbasert tilnærming
- **Tverrsektoriell situasjonsforståelse**
Styrket evne til å forstå trusselsituasjon på tvers av sektorer

FAKTA OM PROSJEKTET

AVDELING: **TOTALFORSVAR**

OPPDRAGSGIVER: **FORSVARSDEPARTEMENTET (FD)**

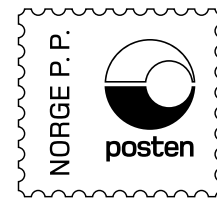


FFI fremla 13. februar Forsvarsanalysen 2024 i Oslo. Analysen er FFIs forskningsbaserte råd til forsvarssjefen og tar for seg alt fra teknologi til sikkerhetspolitikk. Dette er tredje gang FFI publiserer en slik analyse. – Målet er å gi forsvarsledelsen et bedre grep om Forsvarets strategiske utvikling, sier forskningsdirektør Espen Skjelland (bildet).

FOTO: Torbjørn Kjosvold / Forsvaret

Forskningen er tverrfaglig og vil samarbeide tett med andre prosjekt ved FFI, som for eksempel Strategiske forsvarsanalyser (SFA), Propaganda, desinformasjon og påvirkningsoperasjoner (C-SPI), Terrorismeforskningen (TERRA) og Teknologiske trender (TEKNO).

« Sentralt for videreutviklingen av totalforsvarevnen er at den må virke både i bredden og i dybden, og den må virke tidlig i en krise og i hele krisespekteret. Forsvaret av Norge er avhengig av en robust totalforsvarevne som styrker nasjonens motstandskraft og utholdenhet. »



NYHETER SANDEFJORDS BLAD ØVELSE BEREDSKAP SANDEFJORD

Beredskapsøvelse gir annet utseende på Sandefjords Blad



FORSIDEN: Sandefjords Blad endrer utseende på nett klokka 12-12.30 tirsdag, i forbindelse med en øvelse. Det vil fortsatt være mulig å lese saker på sb.no.

Av Lily Marcela Dam

Publisert: 04.03.24 14:09

Del

4. mars gjennomførte samtlige Amedia-tilknyttede aviser en nasjonal beredskapsøvelse. Hensikten var å sikre at de ansatte i de mer enn 100 avisene og i konsernet er trent på å håndtere en omfattende hendelse og at teknikken fungerer som den skal, for å sikre avisenes mulighet til å publisere digitalt.

– Vi tester reservemekanismene våre jevnlig, men dette er første

gang det vil være synlig for publikum. Vi gjennomfører en «ekte» test, og vi gjør det på dagtid mens nettavisene våre har et normalt antall lesere. Øvelsen vil bidra til at vi er robuste nok til å håndtere situasjoner der våre primære publiseringsløsninger blir utilgjengelige, opplyste Håvard Solheim, konserndirektør for data og teknologi.

Konsernet ble utsatt for et alvor-

lig dataangrep 28. desember 2021. Flere sentrale datasystemer ble midlertidig satt ut av drift og hindret at Amedias aviser fikk produsert papiravisen den påfølgende dag. – Vi har lært på den tunge måten før at ting kan skje. Så det er ikke dumt å være forberedt, uttalte ansvarlig redaktør Steinar Ulrichsen i Sandefjords Blad.